

патрабуе новых падыходаў і накірункаў, звязаных з дэмакратызацыяй грамадства і чарговым адраджэнскім рухам. Менавіта ў сувязі з гэтымі з'явамі наспела патрэба ў пераглядзе ранейшых стэрэатыпных падыходаў і поглядаў на паэтэчную спадчыну Янкі Купалы. Як вядома, яна вывучалася ў перыяд сацыялістычнага рэжыму не ў поўным аб'ёме і ў асноўным у адпаведнасці з бальшавіцкай партыйнай ідэалогіяй талітарнага рэжыму. На грунце гэтакіх падыходаў некаторыя творы паэта з канца 20-х гг. зусім не вывучаліся і не друкаваліся ці друкаваліся вельмі рэдка. Пра гэта сведчаць п'еса «Тутэйшыя», шмат якія творы са зборнікаў «Жыве Беларусь» і «Спадчына». Апошні зборнік паэта быў выдадзены ў 1922 годзе і факсімільна перавыдадзены выдавецтвам «Мастацкая літаратура» ў 1992 г. Змест гэтага зборніка сведчыць, што 18 твораў паэта («Брату-беларусу», «Годзе», «Беларушчына», «Матцы», «Сярод раз'юшаных сатрапаў...», «Тут і там», «Крыўда», «Наша гаспадарка», «Думка», «Сваякі» і інш.) не былі ўключаны ў сямітомны збор твораў Янкі Купалы і практычна не былі вядомымі маладзёжым пакаленням.

У сувязі з праграмным вывучэннем творчай спадчыны Янкі Купалы наспела неабходнасць разгледзіць зборнік «Спадчына» ў святле беларускага нацыянальнага адраджэння, скіраваўшы ўвагу на нацыянальнасць.

1. На прыкладзе вершаў розных гадоў засведчыць актыўнае імкненне Янкі Купалы да сацыяльнага і нацыянальнага разняволення беларускага мужыка і роднай старонкі.

2. Засяродзіць увагу на пытаннях нацыянальнага абуджэння і адраджэння праз гістарычную памяць, праз павагу да культурных набыткаў мінуўшчыны.

3. Тэма моцных суседзяў у дачыненні да развіцця і захавання культуры беларусаў («Годзе...», «Апекунам», «Сярод раз'юшаных сатрапаў...», «Цару неба і зямлі», «Хай жа вам так не здаецца...» і інш.). Вера ў светлую будучыню роднага краю.

4. Фальклорныя матывы і аўтарская пазіцыя ў асвятленні сацыяльна-бытавой тэматыкі («Песні вайны», «Сявец», «Поле роднае», «З песень нядолі», «З песень мужычых», «З сірочай долі», «Тут і там», паэмы «Яна і я», «Зімою» і інш.).

5. Лірычны герой з яго ўяўленнямі, філасофіяй і заклікальнасцю да абуджэння.

У заключэнне звяртаем увагу на тэматычную сувязь, зладжанасць і адметнасць частак зборніка «Спадчына».

Садаўнічы Э.В.,
дацэнт
Суддзева Н.Л.,
дацэнт

«ПОСТМАДЭРНІЗМ» І ТРАДЫЦЫІ Ў СУЧАСНЫМ БЕЛАРУСКІМ МАСТАЦТВЕ

У апошнія некалькі гадоў у літаратуразнаўстве пільнай увагай карыстаюцца такія мастацкія з'явы, якія атрымалі назву «постмадэрнізм» і вельмі часта атоссамліваюцца з авангардным накірункам у мастацтве. Між тым французскія філосафы Ліатар і Дэрыда, якія ўвялі ў навуковы ўжытак тэрмін «постмадэрнізм», яшчэ напрыканцы 60-х, у 70-я гады ў паняцце «сучаснае светаўспрыманне і светаразуменне» ўключылі ўсе светапоглядныя і духоўныя пошукі чалавецтва ад антычнасці да ХХ ст., якія вызначылі магістральную лінію развіцця грамадства і чалавека і абумовілі цяперашняе нашае ўяўленне аб свеце і аб саміх сабе (сюды ўваходзяць усе «мадэрнізмы» і «авангардызмы»).

Катэгорыя «постмадэрнізм» (поставангардызм) канстатуе неадэкватнасць нашых ведаў аб сапраўднасці. Рэчаіснасць і мы ў сваіх уяўленнях аб рэчаіснасці існуюць як бы ў паралельных светах. Добрыя пра сваіх намерах ідэі, што з'яўляліся вынікам пэўных абагульненняў грамадскіх працэсаў, падчас іх ажыццяўлення ператвараліся ў сваю супрацьлегласць, абарочваліся благам для людзей. Як выйсе з такога становішча вынікае выснова: трэба адкінуць усе «сучасныя веды» (мадэрнізм) як памылковыя і шлях спазнання свету пачаць з самага пачатку.

Гэтае новае светаадчуванне, напрыклад, знаходзіць адбітак яшчэ ў 30-я гады ў творчасці амерыканца Роберта Говарда. Ён з'яўляецца адным з заснавальнікаў даволі распаўсюджанай літаратуры «фэнтэзі» (ненавуковай фантастыкі), ад якой адгалінавалася, думалася, літаратура «жахаў».

Галоўнай вызначальнай рысай сучаснага постмадэрнізму з'яўляецца выяўленне неадпаведнасці ведаў чалавека аб жыцці рэальнай хадзе падзей. Пры гэтым постмадэрнісцкія творы не сцвярджаюць абсурдызму быцця, як гэта робіць авангардная літаратура абсурду, і не адмаўляюць магчымасці яго пазнання, што характэрна для экзэстэнцыялізму.

Асабліва прыдатнай глебай для распаўсюджвання постмадэрнісцкага мастацтва з'яўляецца постсавецкая рэчаіснасць, якая ўшчэнт разбівае ўсе ідэі і намаганні павярнуць жыццё да лепшага і ператварас іх у далейшыя крокі да горшага. Выразна назіраюцца постмадэрнісцкія матывы ў творах беларускіх

праваікаў А.Асташонка «Няўжо я памру?», «Формула асобы» і Б.Пятровіча «Мроі». Як яскравы твор постмадэрнізму паўстае сп-к-такль паводле трагіфарса Г.Марчука «Пеўчыя» Рэспубліканскага тэатра-лабараторыі беларускай драматургіі «Вольная сцена», пастаўлены Мікаласм Дзінавым.

У плане традыцыйнага ўспрымання тэатральнае відовішча «Пеўчыя» быццам бы не ўяўляе сабой закончанага спектакля, бо тут адсутнічае агульная ідэя сцвярджэння-адмаўлення, якая б аб'ядноўвала ўсе «галасы» персанажаў у завершана цэласць твор. Спектакль проста адлюстроўвае несупадзенне, несумяшчальнасць уяўленняў кожнага з персанажаў аб сабе і аб жыцці з самім жыццём, дзякуючы тым абставінам, у якія яны трапляюць. Ён вельмі красамоўна перадае той стан грамадскай свядомасці, які ўтварыўся ў нас на Беларусі ў цяперашніх умовах. Але тым не менш заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Рагаўцоў у ролі Святара праявіў раскрыў трагізм лёсу чалавека, высокую трагедыйнасць ягоных спрадвечных духоўных пошукаў і напружана-супярэчлівага вечнага роздзума аб вышэйшым сэнсе чалавечага існавання. І гэта - ад гуманістычных традыцый усёй папярэдняй культуры.

Тэорыя постмадэрнізму, як і яго мастацкая практыка, адмаўляючы ісціннасць нашых ведаў аб свеце, усе ж толькі паўторна ўздывае вечнае, традыцыйнае пытанне аб іх адноснасці, абмежаванасці. З гэтай прычыны можна ўгадаць хаця б «Эдыпа-цара» антычнага Сафокла ці «пострэнесансную» літаратуру барока.

Гэта тэорыя - проста чарговы роздум на чарговым раздарожжы, у якім напрыканцы 2-га тысячагоддзя н.э. апынулася чалавецтва.

Дуркіна Г.Р.,
ст.выкладчык

РОЛЯ СПЕЦКУРСАЎ У Вывучэнні ПОСТМАДЭРНІСЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Постмадэрн як літаратуразнаўчае паняцце стала ўжывацца ў канцы 70-х - пачатку 80-х гадоў. Яно паслядоўна ўкаранялася ў такія сферы, як архітэктура, жывапіс, затым сацыялогія, філасофія і інш. Яшчэ ў 1955 г. Фідлер пісаў аб агоніі літаратурнага мадэрну і нараджэнні постмадэрну. Тэрмін «постмадэрнізм» не мае адзінага значэння ні ў замежнай, ні ў нашай айчынай навуцы. Постмадэрнізм, узмацніўшы крытыку мадэрнізму, абвясціўшы ідэю вяртання мастацтва ў рамкі мастацтва, у пошуках сродкаў мастацкай мовы адкрыта арыентаваў на звычайны густ, погляды і настрой масавага ўсве-

дамлення, ліквідуючы шчыліну паміж мастакамі і публікай, паміж прафесіяналам і дылегантам ў сферы мастацтва. Постмадэрнізм (у жывапісе і скульптуры яго называюць трансавангардам) звязаны з плюралізмам, г.зн. распадам адзінства, які абазначае канец Адзінага, Цэласнага, імкнішча замацаваць і развіць выяўляемую множнасць ў яе легітымнасці і своеасаблівасці. Такім чынам, постмадэрнізм пачынаецца там, дзе заканчваецца цэласць. Ён вельмі розны, постмадэрнізм, і дапамагчы студэнтам спасцігнуць логіку ваганняў і ўнутраных супярэчнасцей «цяжучага» постмадэрнісцкага працэсу магчыма праз яго паглыбленае вывучэнне на занятках спецкурсаў па літаратуры. Гэтыя спецкурсы павінны садзейнічаць павышэнню прафесійнага ўзроўню будучых спецыялістаў, развіццю мастацкай і інфармацыйнай культуры, пашырэнню іх кругагляду, далучэнню да навуковай работы. Кожнае дзесяцігоддзе багата мастацкімі адкрыццямі, але ў жорсткіх рамках вучэбных гадзін не заўжды ёсць магчымасць назваць імёны пісьменнікаў, якія ўнеслі свой уклад у развіццё літаратуры.

Мэта спецкурса, яго метадалогія ў многім вызначаюцца самой назвай. Як правіла, адна з сур'ёзных праблем спецкурсаў заключаецца ў іх метадалагічнай незабяспечанасці, у сувязі з чым узнікаюць пэўныя цяжкасці з адборам матэрыялу. Не менш важнай праблемай спецкурсаў па літаратуры з'яўляецца іх навуковая нераспрацаванасць. Цяжкасці ў асваенні гэтых курсаў могуць быць па прычыне адсутнасці вучэбнай літаратуры.

Тым не менш спецкурсы па літаратуры павінны заняць сур'ёзнае месца ў сістэме падрыхтоўкі будучых спецыялістаў, г.зн. яны павінны знаёміць студэнтаў з важнейшымі падзеямі культурнага і літаратурнага жыцця, дапаўняючы праграму асноўнага чытаемага курса, развіваць маральнасць, дапамагаючы тым самым процістаяць шматлікім хваравітым з'явам сучаснага духоўнага жыцця: безгеройнасці і бездэзальнасці, актывізацыі масавай культуры і яе куміраў. Гэтыя спецкурсы па літаратуры павінны чытацца пасля таго, калі асноўны курс сусветнай літаратуры ўжо ў асноўным працывячаны.

Фарміраванне вучэбных праграм спецкурсаў ідзе, галоўным чынам, адвольным шляхам і, як паказвае практыка, у значнай ступені залежыць ад спецыфікі і традыцый канкрэтнай навукальнай установы, ад асобы выкладчыка. Але мы лічым, што ў любым выпадку спецкурсы павінны садзейнічаць росту прафесійнай свядомасці.

Прафесійная накіраванасць заняткаў па спецкурсе праяўляецца ў наступным: студэнтам даецца матэрыял прафесійна-тэарэтычнага накірунку; вылучаецца абавязковы мінімум ведаў